

Karolina Grudzińska

SPRAWSTWO CZYNU ZABRONIONEGO
W ŚWIETLE ART. 194 KODEKSU KARNEGO Z 1997 ROKU

Przestępstwo dyskryminacji na tle światopoglądowym i religijnym jest pierwszym przestępstwem opisanym w rozdziale XXIV kodeksu karnego¹, zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko wolności wyznania i sumienia”. Umieszczenie go przez ustawodawcę jako pierwszego w kolejności może świadczyć o szczególnym znaczeniu tego przestępstwa, naruszającego nie tylko należne każdemu człowiekowi prawo do wolności sumienia i religii, gwarantowane przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej (art. 53), ale także równość wszystkich ludzi względem siebie (art. 32)². Przepis ten chroni prawo do posiadania własnych przekonań religijnych³, jak i areligijnych⁴. Wolność sumienia i wyznania jest również podstawowym prawem

MGR LIC. KAROLINA GRUDZIŃSKA – doktorantka, Wydział Prawa Kanonicznego UKSW; e-mail: karolina.grudzinska@wp.pl

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm. [dalej cyt.: k.k.].

² J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2002, s. 367; M. Poniątkowski, *Dyskryminacja ze względów religijnych w zakresie zatrudnienia i pracy w kontekście art. 194 polskiego kodeksu karnego z 1997r.*, „Sudia Redemptorystowskie” 10 (2012), s. 467.

³ S. Hypś, *Rozdział XXIV. Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2012, s. 875.

⁴ W. Wróbel, *Rozdział XXIV. Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117-277 K.K.*, red. A. Zoll, Zakamycze 2006, s. 574.

człowieka i obywatela⁵, wynikającym z jego przyrodzonej godności, w związku z czym szczególne znaczenie mają wszelkie przepisy chroniące tę wolność.

Przestępstwo dyskryminacji na tle światopoglądowym i religijnym w piśmiennictwie jest różnie definiowane. U wielu autorów pojawia się jako przestępstwo dyskryminacji na tle wyznaniowym i bezwyznaniowym. J. Krukowski zamiennie używa określenia dyskryminacji religijnej i dyskryminacji wyznaniowej.

W artykule scharakteryzowana zostanie osoba sprawcy dyskryminacji ze względu na poglądy religijne jednostki. Przestępstwo dyskryminacji na tle światopoglądowym i religijnym po raz pierwszy zostało opisane w Dekrecie o ochronie wolności sumienia i wyznania z 1949 r. (w art. 2). Dekret ten był zdecydowanie represyjny względem obywateli i służył tak naprawdę nie gwarancji wolności sumienia i wyznania obywateli, a ograniczeniu tych praw⁶. W kodeksie karnym z 1969 r. art. 192 był niemal identycznie sformułowany. Różnica dotyczyła jedynie tematyki sankcji karnej⁷. Dlatego też należy wnioskować, że art. 194 k.k. został zaczerpnięty z poprzedniego kodeksu. Tego typu przestępstwa w polskim prawodawstwie po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. nie przewidywał jedynie kodeks z 1932 r.

Opis tego przestępstwa otwiera katalog czynów karalnych skierowanych przeciwko wolności sumienia i wyznania⁸. Przez dyskryminację należy rozumieć tu odmienne traktowanie osób znajdujących się w jednakowej sytuacji, gdy nie istnieje obiektywna podstawa takiego zróżnicowania⁹.

1. PODMIOT PRZESTĘPSTWA

Przestępstwo opisane w art. 194 k.k. jest przestępstwem o charakterze powszechnym¹⁰. Podmiotem tego przestępstwa może być każdy człowiek

⁵ J. Wojciechowska, *Rozdział XXIV. Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, w: *Kodeks karny, część szczególna. Tom I. Komentarz do artykułów 117-221*, red. A. Wąsek, Warszawa 2004, s. 719.

⁶ M. Makarska, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania w Kodeksie karnym z 1997 roku*, Lublin 2005, s. 55-56

⁷ Wojciechowski, *Kodeks karny*, s. 366.

⁸ Wojciechowska, *Rozdział XXIV*, s. 721.

⁹ J. Krukowski, *Polskie prawo wyznaniowe*, Warszawa 2008, s. 264.

¹⁰ Wróbel, *Rozdział XXIV*, s. 574; Zob. Makarska, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 74, J. Piórkowska-Flieger, *XXVI. Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warsza-

(osoba fizyczna) i tylko człowiek¹¹. Przepięstwa nie może popełnić osoba prawna, np. poprzez decyzję kolegalną zarządu, w takim przypadku współsprawcami (względem siebie) są członkowie zarządu. Człowiek ten winien spełniać ogólne warunki odpowiedzialności karnej¹². Oznacza to, że wystarczy, by sprawca w chwili popełniania tego czynu miał ukończone lat 17, był poczytalny podczas popełniania czynu zabronionego¹³. Wnioskując więc *a contrario* względem art. 31 k.k., osoba poczytalna to taka, która w czasie popełniania czynu zabronionego mogła rozpoznać jego znaczenie i pokierować swoim postępowaniem (art. 31 § 1 k.k.)¹⁴. Dla uznania popełnionego czynu za przestęstwo nie jest istotne obywatelstwo jego sprawcy¹⁵.

Odpowiedzialność karna za przestęstwo z art. 194 k.k. jest niezależna od: 1) przynależności do określonego stanu (świeckiego czy duchownego); 2) stosunku do religii (wierzący czy niewierzący); 3) związku z osobą pokrzywdzoną (rodzic czy opiekun przełożony)¹⁶.

Ustawodawca w żaden sposób nie ogranicza tu kręgu sprawców¹⁷. Oznacza to, że każdy może być sprawcą tego czynu zabronionego. Jak twierdzi S. Hypś, sprawca musi mieć również realną możliwość ograniczenia kogoś w jego prawach¹⁸.

Podczas omawiania podmiotu przestęstwa dyskryminacji wyznaniowej posługujemy się pojęciem sprawstwa, w domyśle jednej osoby¹⁹. Jednak przestęstwo to może zaistnieć również w każdej z form zjawiskowych: współsprawstwa, sprawstwa kierowniczego, sprawstwa polecającego, podżegania i pomocnictwa. Jest to zgodne z polską teorią koncepcji form (pos-

wa 2013, s. 517; red. M. Bojarski, *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, Warszawa 2012, s. 537.

¹¹ Makarska, *Przestęstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 74; Krukowski, *Polskie prawo wyznaniowe*, s. 264.

¹² Hypś, *Kodeks karny*, s. 876.

¹³ Makarska, *Przestęstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 74; Poniatoński, *Dyskryminacja ze względów religijnych*, s. 468; Krukowski, *Polskie prawo wyznaniowe*, s. 264.

¹⁴ Krukowski, *Polskie prawo wyznaniowe*, s. 264.

¹⁵ Wróbel, *Rozdział XXIV*, s. 575; Poniatoński, *Dyskryminacja ze względów religijnych*, s. 473.

¹⁶ Makarska, *Przestęstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 74; Poniatoński, *Dyskryminacja ze względów religijnych*, s. 467; Wojciechowska, *Rozdział XXIV*, s. 723.

¹⁷ *Prawo karne materialne*, s. 537.

¹⁸ Hypś, *Kodeks karny*, s. 269.

¹⁹ Makarska, *Przestęstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 75.

taci) zjawiskowych popełniania przestępstw. Zgodnie z tą teorią koncepcja sprawstwa, podżegania i pomocnictwa traktowana jest jako osobna i samodzielna forma popełniania przestępstwa²⁰, jak również w formach stadialnych innych niż dokonanie, tj. przygotowanie i usiłowanie²¹. Twórcą koncepcji form zjawiskowych był wybitny polski prawnik dwudziestolecia międzywojennego Juliusz Makarewicz²². Formy zjawiskowe mogą również zaistnieć w przypadku samego usiłowania popełnienia przestępstwa²³. Odpowiedzialność karna tych osób wynika z przepisu art. 18 k.k., zaś karalność opisana jest w art. 19 k.k. Odpowiedzialność karna współsprawców mieści się w granicach umyślności i nieumyślności każdej z tych osób, bez względu na odpowiedzialność innych współdziałających (art. 20 k.k.).

W przypadku przestępstwa dyskryminacji na tle wyznaniowym i religijnym najczęściej ma miejsce sprawstwo pojedyncze²⁴ (jednosprawstwo, sprawstwo samoistne, sprawstwo jednoosobowe, zwykle sprawstwo²⁵). Jest to najprostsza forma sprawstwa, ponieważ sprawcą jest ten, kto sam dokonuje czynu zabronionego, czyli wypełnił wszystkie znamiona czynu zabronionego, niekoniecznie traktując taki czyn jako własny²⁶.

Sprawstwo *sensu stricto* to takie sprawstwo, gdzie sprawca: dokonał przestępstwa sam; dokonywał go wspólnie z innymi osobami, na zasadzie udziału we wszystkich czynnościach wykonawczych lub na zasadzie podziału ról (współsprawstwo); kieruje przestępczymi działaniami innej osoby/osób (sprawstwo kierownicze); każe dokonać przestępstwa osobie, w jakiś sposób uzależnionej od siebie (sprawstwo przez polecenie)²⁷.

Współsprawstwo występuje w momencie, gdy w dyskryminacji biorą udział dwie lub więcej osób²⁸. Wszelkie czynności mogą być popełniane wspólnie, jak również za podziałem ról²⁹. Jednak wszyscy oni są współ-

²⁰ J. W a r y l e w s k i, *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2004, s. 315.

²¹ M. F l i s - Ś w i e c z k o w s k a, T. S n a r s k i, *Prawo karne. Repetytorium*, Warszawa 2012, s. 108.

²² W a r y l e w s k i, *Prawo karne*, s. 315.

²³ M a k a r s k a, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 75.

²⁴ J. L a c h o w s k i, A. M a r e k, *Prawo karne. Zarys problematyki*, Warszawa 2013, s. 137.

²⁵ M. B ł a s z c z y k, A. Z i e n t a r a, *Prawo karne. Minirepetytorium*, Warszawa 2013, s. 65.

²⁶ W a r y l e w s k i, *Prawo karne*, s. 316.

²⁷ W o j c i e c h o w s k i, *Kodeks karny*, s. 55.

²⁸ B ł a s z c z y k, Z i e n t a r a, *Prawo karne*, s. 66.

²⁹ W a r y l e w s k i, *Prawo karne*, s. 317; B ł a s z c z y k, Z i e n t a r a, *Prawo karne*, s. 66.

sprawcami całego czynu, a co za tym idzie, odpowiadają za całość³⁰. Przykładowo grupa pracowników przedsiębiorstwa nie lubi jednego z kolegów, ponieważ jest on wyznania protestanckiego. Umawiają się, że każdy z nich będzie dokonywał niemiłych „psikusów” względem kolegi w celu pozbycia się go z pracy. Inną z form współsprawstwa będzie współsprawstwo sukcesywne, polegające na przyłączeniu się do działania przestępnego podczas jego trwania. Wtedy również odpowiada się za cały czyn³¹. Tego typu współsprawca dołączy się do naszej grupy antyprotestanckiej, w momencie gdy zobaczy, że jest podjęta taka akcja.

Sprawcy polecający właściwie nie wykonują czynu zabronionego, czasem sami zwani są sprawcami niewykonującymi³².

Sprawstwo kierownicze ma miejsce, w momencie gdy sprawca kieruje czynami osoby dokonującej czynu zabronionego³³, oznacza możliwość sprawowania kontroli nad czynem, jego wykonywaniem, rozpoczęciem i zakończeniem³⁴. Przypadkiem takiego działania mogłoby być, że kadrowa zakazuje osobie prowadzącej rekrutację przyjmowania na stanowisko muzułmanów i będzie podsuwała rekruterowi np. abstrakcyjne uzasadnienia decyzji. „Sprawca kierowniczy nie realizuje bezpośrednio znamion czynu zabronionego”³⁵.

Pośrednią postacią sprawstwa pomiędzy sprawstwem kierowniczym i podżeganiem jest sprawstwo z wykorzystaniem osoby uzależnionej, której to osobie sprawca poleca wykonanie czynu zabronionego³⁶. Przykładowo dyrektor działu HR ma złe mniemanie o protestantach i zabrania rekruterom przyjmowania protestantów na stanowiska przy wykorzystaniu swojej pozycji w przedsiębiorstwie.

Podżeganie, pomocnictwo i sprawstwo z wykorzystaniem osoby zależnej, której to osobie sprawca poleca wykonanie czynu zabronionego, są zwane formami niesprawczymi³⁷. W przypadku tych form nie ma znaczenia, czy ktoś nakłaniany dokonał czynu zabronionego, bo mimo niezdolno-

³⁰ Wojciechowski, *Kodeks karny*, s. 55.

³¹ Zob. tamże.

³² Warylewski, *Prawo karne*, s. 317.

³³ Wojciechowski, *Kodeks karny*, s. 56; Lachowski, Marek, *Prawo karne*, s. 137.

³⁴ Warylewski, *Prawo karne*, s. 317; Błaszczuk, Zientara, *Prawo karne*, s. 68.

³⁵ Cyt. Błaszczuk, Zientara, *Prawo karne minirepetytorium*, s. 68.

³⁶ Wojciechowski, *Kodeks karny*, s. 57; Warylewski, *Prawo karne*, s. 317.

³⁷ Błaszczuk, Zientara, *Prawo karne*, s. 65.

ści do popełnienia czynu zabronionego osoby nakłanianej, nakłaniający ponosi odpowiedzialność³⁸.

Sprawca *sensu largo* nie popełnia czynu zabronionego sam, a jedynie nakłania sprawcę do jego dokonania (przykładowo pani Iwona sugeruje swojemu mężowi Piotrowi, dyrektorowi przedsiębiorstwa, aby nie zatrudniał hugenotów, ponieważ sama nie lubi wyznawców kalwinizmu) lub też swoim zachowaniem ułatwia jego popełnienie³⁹ (np. wiedząc o planach dyirekcji względem zwalniania wyznawców Jehowy, nie spróbuje zapobiec dyskryminacji).

W praktyce wielokrotnie pomocnictwo jest nieodróżnialne od współsprawstwa⁴⁰. W całym zagadnieniu współsprawstwa w przestępstwach przeciwko wolności religijnej istotne jest, że każdy z działających odpowiada indywidualnie w granicach swojej winy umyślnej, niezależnie od innych współsprawców.

2. STRONA PRZEDMIOTOWA PRZESTĘPSTWA

Zakres przedmiotowy przestępstwa obejmuje wolność religijną jedynie w aspekcie indywidualnym, o czym traktuje M. Poniowski⁴¹. Z kolei J. Wojciechowska twierdzi, że przedmiotem oddziaływania może być konkretna osoba, jak i konkretna grupa osób⁴². Osobiście przychylam się do opinii prof. Wojciechowskiej, gdyż wyobrażam sobie możliwość zaistnienia takiej sytuacji, gdy sprawca ogranicza w prawie wszystkich wyznawców danej religii. Pogląd pośredni pomiędzy stanowiskami zajmuje zaś J. Krukowski. Twierdzi on, że ograniczeniu opisanemu w art. 194 k.k., może w rzeczywistości podlegać grupa osób, należąca do grupy wyznaniowej lub bezwyznaniowej, w związku z czym następuje zbieg przepisów dotyczących przestępstwa dyskryminacji wyznaniowej z przepisami dotyczącymi przestępstwa określonego w art. 257 k.k., zgodnie z którym „kto publicznie znieważa grupę ludzi albo poszczególną osobę z powodu jej przynależności [...] wyznaniowej [...]”. W takiej sytuacji następuje kumulacja przestępstwa

³⁸ Zob. tamże.

³⁹ Wojciechowski, *Kodeks karny*, s. 57; Warylewski, *Prawo karne*, s. 319-320.

⁴⁰ Wojciechowski, *Kodeks karny*, s. 58.

⁴¹ Poniowski, *Dyskryminacja ze względów religijnych*, s. 469.

⁴² Wojciechowska, *Rozdział XXIV*, s. 722.

dyskryminacji religijnej i przestępstwa znieważenia całej grupy ludzi z powodu przynależności wyznaniowej lub bezwyznaniowej⁴³.

Ustawodawca nie definiuje, na czym miałyby polegać ograniczenie danej osoby do uprawnień⁴⁴. Ograniczenie praw innej osoby możliwe jest zarówno poprzez działanie, jak i zaniechanie⁴⁵. Czynność sprawcza polega na ograniczeniu człowieka w jego prawach ze względu na jego przynależność wyznaniową bądź bezwyznaniowość⁴⁶. Zgodnie z zasadą *argumentum a minori ad maius* dotyczy to nie tylko ograniczenia innej osoby w przysługujących jej prawach, ale również pozbawienia jej tych praw ze względu na jej przynależność wyznaniową lub bezwyznaniowość⁴⁷.

Przez przynależność wyznaniową należy tu uznawać przynależność do prawnie usankcjonowanej wspólnoty religijnej, uznanej przez państwo polskie, której obrzędy, wierzenia, dogmaty nie sprzeciwiają się porządkowi publicznemu ani obyczajności publicznej⁴⁸. Zaś za bezwyznaniowość formalnie uznawane jest nienależenie do jakiejkolwiek wspólnoty religijnej lub z punktu widzenia przekonań oznacza ona światopogląd ateistyczny⁴⁹.

Dyskryminacja spenalizowana w art. 194 k.k. może odnosić się do wszelkiego typu praw, a więc tych o charakterze konstytucyjnym, jak również mających swe źródło w obowiązującym porządku prawnym oraz praw wynikających ze stosunku pracy⁵⁰. Pewni autorzy sugerują tu również prawa wynikające z prawa zwyczajowego⁵¹.

Dla spełnienia znamion przedmiotowych przestępstwa dyskryminacji istotne jest, aby stosunek do religii stanowił przesłankę odmowy zawarcia

⁴³ Krukowski, *Polskie prawo wyznaniowe*, s. 265.

⁴⁴ Wróbel, *Rozdział XXIV*, s. 574; Wojciechowska, *Rozdział XXIV*, s. 722.

⁴⁵ Wróbel, *Rozdział XXIV*, s. 574; Wojciechowska, *Rozdział XXIV*, s. 722; A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2001, s. 538.

⁴⁶ Hypś, *Kodeks karny*, s. 875; Wojciechowski, *Kodeks karny*, s. 367; Wojciechowska, *Rozdział XXIV*, s. 722; L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2013, s. 269.

⁴⁷ Zob. Piórkowska-Flieger, *XXVI. Przestępstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 516; *Prawo karne materialne*, s. 537.

⁴⁸ Wojciechowska, *Rozdział XXIV*, s. 723.

⁴⁹ Zob. tamże.

⁵⁰ Wróbel, *Rozdział XXIV*, s. 574; P. Kozłowska-Kalisz, *Rozdział XXIV Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2013, s. 450; Piórkowska-Flieger, *XXVI. Przestępstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 517; Wojciechowska, *Rozdział XXIV*, s. 722; *Prawo karne materialne*, s. 538.

⁵¹ Wojciechowska, *Rozdział XXIV*, s. 722.

umowy, spełnienia świadczeń.⁵² Oznacza to, że sprawca dyskryminował kogoś w związku z własnym wewnętrznym negatywnym przekonaniem o rzeczonyj religii lub braku wyznania.

Nie ma przestępstwa dyskryminacji, gdy kryterium przynależności wyznaniowej stosuje związek wyznaniowy, o ile nie dotyczy to działalności polegającej na realizacji zadań publicznych, które finansowane są ze środków publicznych⁵³. Przypadkiem dozwolonej dyskryminacji będzie niezatrudnienie w katolickiej szkole wyznawcy Proroka jako nauczyciela religii, gdyż nie będzie on spełniał wymogu dotyczącego lojalności względem etyki katolickiej i jego działania w dobrej wierze (szczególnie pojmowany przez islamistów obowiązek szerzenia swojej wiary). Zaś w przypadku, gdyby miał on nauczać matematyki, odmowa zatrudnienia mogłaby mieć już charakter dyskryminacji, ponieważ podczas sumiennego spełniania swoich obowiązków zawodowych (nauczania matematyki) nie będzie on miał okazji do przekazywania „akatolickich” nauk.

Ustawodawca wśród form stadialnych przestępstwa przewidział jedynie przygotowanie i usiłowanie (art. 13 i 16 k.k.). Polega ono na realizacji wszystkich znamion czynu zabronionego⁵⁴. Przygotowanie do popełnienia przestępstwa zachodzi jedynie, gdy sprawca, mając na celu popełnienie czynu zabronionego, podjął czynności tworzące warunki do podjęcia czynu zabronionego⁵⁵. Nie ma możliwości przygotowywania poprzez zaniechanie⁵⁶. Usiłowanie ma miejsce, gdy sprawca w zamiarze popełnienia czynu zabronionego dąży do jego dokonania, które jednakże nie następuje, również w momencie gdy sprawca nie uświadamia sobie, że dokonanie takiego czynu jest niemożliwe z powodu braku podmiotu nadającego się do popełnienia na nim czynu zabronionego (zakaz zatrudniania katolików w rekrutacji, w której startują sami kalwini) lub podjęcie środków nienadających się do popełnienia czynu zabronionego, tzw. usiłowanie nieudolne⁵⁷. Ostatnią, najważniejszą formą stadialną i najbardziej typową jest dokona-

⁵² Wróbel, *Rozdział XXIV*, s. 575; Piórkowska-Flieger, *XXVI. Przestępstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 517.

⁵³ Wróbel, *Rozdział XXIV*, s. 575.

⁵⁴ Lachowski, Marek, *Prawo karne*, s. 128.

⁵⁵ Flis-Świeczkowska, Snarski, *Prawo karne*, s. 109; Lachowski, Marek, *Prawo karne*, s. 128.

⁵⁶ Lachowski, Marek, *Prawo karne*, s. 128.

⁵⁷ Flis-Świeczkowska, Snarski, *Prawo karne*, s. 109; Lachowski, Marek, *Prawo karne*, s. 131.

nie czynu zabronionego. W tym przypadku sprawca czynu osiągnął zamierzony cel, swoim zachowaniem realizując znamiona czynu zabronionego⁵⁸.

J. Wojciechowska twierdzi, że przestępstwo opisane w art. 194 k.k. jest przestępstwem skutkowym, czyli jest dokonane dopiero wówczas, gdy doszło do ograniczenia pokrzywdzonego w jego prawach⁵⁹.

3. STRONA PODMIOTOWA

Strona podmiotowa obejmuje psychiczne zjawiska, które obligatoryjnie muszą towarzyszyć stronie przedmiotowej (zewnątrznemu zachowaniu sprawcy)⁶⁰. Strona podmiotowa jest najistotniejszą przesłanką winy⁶¹. Do znamion strony podmiotowej należy umyślność bądź nieumyślność czynu, które nie są tożsame z winą⁶².

Przestępstwo to ma charakter umyślny⁶³. Przestępstwo to może być popełnione zarówno przez działanie, jak i zaniechanie jakiegoś działania⁶⁴. Jego motywacja, która charakteryzuje stronę podmiotową tego przestępstwa, wyklucza jego realizację z zamiarem ewentualnym⁶⁵. W piśmiennictwie odnaleźć można pogląd dopuszczający możliwość popełnienia tego czynu w zamiarze ewentualnym, jednak budzi on zastrzeżenia co do zgodności tej interpretacji z intencją ustawodawcy, ponieważ poszerza pole karalności⁶⁶.

Warunkiem karalności w przypadku dyskryminacji na tle światopoglądowym i religijnym jest szczególna motywacja występująca po stronie

⁵⁸ Flis-Świeczkowska, Snarski, *Prawo karne*, s. 109.

⁵⁹ Wojciechowska, *Rozdział XXIV*, s. 722; Krukowski, *Polskie prawo wyznaniowe*, s. 265.

⁶⁰ Makarska, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 76; Poniatowski, *Dyskryminacja ze względów religijnych*, s. 468.

⁶¹ Makarska, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 76.

⁶² Zob. tamże

⁶³ Hypś, *Kodeks karny*, s. 876; Piórkowska-Flieger, *XXVI. Przestępstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 517; Wojciechowski, *Kodeks karny*, s. 367; Poniatowski, *Dyskryminacja ze względów religijnych*, s. 468; Wojciechowska, *Rozdział XXIV*, s. 723.

⁶⁴ Piórkowska-Flieger, *XXVI. Przestępstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 517.

⁶⁵ Wojciechowska, *Rozdział XXIV*, s. 723.

⁶⁶ Zob. tamże, s. 724

sprawcy, a związana z poglądami religijnymi osoby pokrzywdzonej⁶⁷. W przypadku tego przestępstwa musi zaistnieć sfera wolitywna. Związane jest to z tym, że przestępstwo dyskryminacji wyznaniowej jest przestępstwem kierunkowym. Oznacza to, że odpowiedzialność karna za to przestępstwo wchodzi w grę dopiero, gdy sprawca chce kogoś ograniczyć w przyśługujących mu prawach⁶⁸. Chęć ograniczenia kogoś w prawach może dotyczyć tak jednego człowieka, jak i grupy osób⁶⁹.

Dominującym poglądem doktryny jest zdanie, że przestępstwo dyskryminacji wyznaniowej może być popełnione jedynie w zamiarze bezpośrednim⁷⁰, czyli z winy umyślnej⁷¹. Zgodnie z przepisem artykułu sprawca musi mieć świadomość ograniczenia innego człowieka w jego prawach ze względu na motyw wyznaniowy lub bezwyznaniowy⁷². Kwestia wyznania lub braku wyznania stanowi motyw postępowania sprawcy⁷³.

Niestety, trudnym do udowodnienia jest zamiar sprawcy, gdyż zwykle ukrywa on swoją prawdziwą intencję⁷⁴. Nie popełni tego przestępstwa osoba, która np. w ogłoszeniu o poszukiwaniu pracownika umieści w warunkach koniecznych konkretne wyznanie (tu zamiar ewentualny). Przepię-

⁶⁷ Wróbel, *Rozdział XXIV*, s. 575; Makarska, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 76-77; Kozłowska-Kalisz, *Rozdział XXIV*, s. 450.

⁶⁸ Makarska, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 77; Poniąkowski, *Dyskryminacja ze względów religijnych*, s. 467.

⁶⁹ Kozłowska-Kalisz, *Rozdział XXIV*, s. 450; Wojciechowski, *Kodeks karny*, s. 367.

⁷⁰ Makarska, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 75; M. Filar, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, w: *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze*, z. 18, Warszawa 1998, s. 99; A. Marek, *Komentarz do kodeksu karnego. Część szczególna*, Warszawa 2000, s. 140; J. Wojciechowska, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, w: *Przestępstwa przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności oraz czci i nietykalności cielesnej. Rozdziały XXIII, XXIV, XXV i XXVII Kodeksu karnego. Komentarz*, red. B. Kunicka-Michalska, J. Wojciechowska, Gdańsk 2001, s. 169; *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117-277 kodeksu karnego*, red. A. Zoll, Kraków 1999, s. 493; Hypś, *Kodeks karny*, s. 876; Kozłowska-Kalisz, *Rozdział XXIV*, s. 451; Piórkowska-Flieger, *XXVI. Przestępstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 517; Poniąkowski, *Dyskryminacja ze względów religijnych*, s. 468; Marek, *Prawo karne*, s. 538.

⁷¹ Krukowski, *Polskie prawo wyznaniowe*, s. 264.

⁷² Makarska, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia*, s. 77; Krukowski, *Polskie prawo wyznaniowe*, s. 264.

⁷³ Wojciechowski, *Kodeks karny*, s. 367; Poniąkowski, *Dyskryminacja ze względów religijnych*, s. 469; Krukowski, *Polskie prawo wyznaniowe*, s. 264.

⁷⁴ Poniąkowski, *Dyskryminacja ze względów religijnych*, s. 469.

stwo zaistnieje dopiero w momencie nieprzyjęcia kandydata innego wyznania lub bezwyznaniowego spełniającego pozostałe kryteria rekrutacji⁷⁵.

*

Podsumowując, przestępstwo dyskryminacji na tle wyznaniowym bądź bezwyznaniowym może popełnić każdy człowiek, pod warunkiem, że działania jego są umyślne, zaś czyny jego są zdeterminowane szczególną motywacją związaną z poglądami religijnymi innej osoby. Może być ono popełniane tak przez jedną osobę, jak i wiele osób we wszystkich formach stałych oraz zjawiskowych. Istotne jest, aby osoby te działały w zamiarze bezpośrednim. Dyskryminować można tak jedną osobę, jak i grupę osób. Dyskryminacja może nastąpić zarówno przez działanie, jak i przez zaniechanie. Chronione są tu wszelkie prawa odnoszące się do wolności wyznania, nie tylko te konstytucyjne. Nie istnieje kodeksowa definicja ograniczenia do uprawnień. Wskazane jest, aby osoba dyskryminująca miała jakiś rodzaj władzy nad dyskryminowanymi.

BIBLIOGRAFIA

Źródła prawa

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.

Literatura

Błaszczyc Magdałena, Zientara Anna, Prawo karne. Minirepetytorium, Warszawa 2013.

Filar Marian, Przepęstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania, w: Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze, z. 18, Warszawa 1998, s. 71-96.

Flis-Świeczkowska Marta, Snarski Tomasz, Prawo karne. Repertorium, Warszawa 2012.

Gardocki Lech, Prawo karne, Warszawa 2013.

Hypś Sławomir, Rozdział XXIV Przepęstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania w: Kodeks karny. Komentarz, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2012, s. 875-879.

Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117-277 kodeksu karnego, red. A. Zoll, Kraków 1999.

Kozłowska-Kalisz Patrycja, Rozdział XXIV Przepęstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania, w: Kodeks karny. Komentarz, red. M. Mozgawa, Warszawa 2013, s. 449-453.

Krukowski Józef, Polskie prawo wyznaniowe, Warszawa 2008.

⁷⁵ Wojciechowski, *Kodeks karny*, s. 367.

- Lachowski Jerzy, Marek Andrzej, Prawo karne. Zarys problematyki, Warszawa 2013.
- Makarska Małgorzata, Przepęstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania w Kodeksie karnym z 1997 roku, Lublin 2005.
- Marek Andrzej, Komentarz do kodeksu karnego. Część szczególna, Warszawa 2000.
- Marek Andrzej, Prawo karne, Warszawa 2001.
- Piórkowska-Flieger Joanna, XXVI. Przepęstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania, w: Kodeks karny. Komentarz, red. T. Bojarski, Warszawa 2013, s. 514-520.
- Poniatowski Michał, Dyskryminacja ze względów religijnych w zakresie zatrudnienia i pracy w kontekście art. 194 polskiego kodeksu karnego z 1997r., *Studia Redemptorystowskie* 10 (2012), s. 460-475.
- Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna, red. M. Bojarski Warszawa 2012.
- Warylewski Jarosław, Prawo karne. Część ogólna, Warszawa 2004.
- Wojciechowska Janina, Przepęstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania, w: Przepęstwa przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności oraz czci i nietykalności cielesnej. Rozdziały XXIII, XXIV, XXV i XXVII Kodeksu karnego. Komentarz, red. B. Kunicka-Michalska, J. Wojciechowska, Gdańsk 2001, s. 71-88.
- Wojciechowska Janina, Rozdział XXIV. Przepęstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania, w: Kodeks karny, część szczególna. Tom. I. Komentarz do artykułów 117-221, red. A. Wąsek, Warszawa 2004, s. 718-733.
- Wojciechowski Janusz, Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo, Warszawa 2002.
- Wróbel Włodzimierz, Rozdział XXIV. Przepęstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania, w: Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 117-277 K.K., red. A. Zoll, Zakamycze 2006, s. 572-585.

The deed authorship prohibited in the light of art. 194 Criminal Code from 1997

S u m m a r y

The article applies to criminal liability arising from religious discrimination. Article reflect definition of offender and perpetration. It discusses the possibility of committing a criminal act in the forms of phenomenal. Religious discrimination takes place only when offender acting intentionally and his actions are determined by a particular motivation of worldview or profession of the victim. The discrimination can be after the operation or the abandonment.

Słowa kluczowe: wolność religijna, dyskryminacja religijna, odpowiedzialność karna, przestępcą

Keywords: religious freedom, religious discrimination, criminal responsibility, offender